

ታሪካዊ ሥነ-መለኮት አመጣጡና ትንተናው

በዶክተር ፓውል ኦንስ

Dr. Paul Enns

ተርጓሚ

ምኒልክ አስፋው እና ሰሎሞን ጥላሁን

ልዩ ረዳት

ሰብላወርቅ ጳውሎስ

ኤዲተር

ገበየሁ አየለ

Published by

የላፕስሊ/ብሩክስ ፋውንዴሽን

LAPSLEY/BROOKS FOUNDATION

Dallas, Texas --- Addis Ababa

U.S.A.

Ethiopia

1999 - 1991

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው

All Rights Reserved

1991 ዓ.ም. (1999)

ይህ መጽሐፍ የተተረጎመው

“Historical Theology”

Written and copyrighted

by Dr. Paul P. Enns

1989

being a portion of the

“Moody Handbook of Theology”

Moody Press

Chicago, Ill. U.S.A.

ከሚለው መጽሐፍ ሲሆን

የታተመውም በደራሲው ፈቃድ ነው።

አሳታሚ

የላፕስሊ/ብሩክስ ፋውንዴሽን

ስልክ 201464 ፖስታ 41221

አዲስ አበባ ኢትዮጵያ

Publisher

Lapsley/Brooks Foundation

Dallas, Texas, U.S.A.

11/11/11

ምስጋና

ይህ የትርጉም ሥራ ዳር እንዲደርስ ሞያዊ እርዳታ በመስጠት ረገድ የተሳተፉትን ኢትዮጵያውያን በሙሉ፣ በተለይም እንግዳሽ ማርቆስ፣ ትፍስህት ለማና ሚሚ ይልማ ሳደረጉት አስተዋጽዎ ከልብ እናመሰግናለን።

የመጽሐፍ ማውጫ

ምዕራፍ 1 -- የታሪካዊ ሥነ-መለኮት መግቢያ	11
♦ የታሪካዊ ሥነ-መለኮት ፍቺ	11
♦ የታሪካዊ ሥነ-መለኮት ዓላማ	11
♦ የታሪካዊ ሥነ-መለኮት ክፍሎች	12
♦ የታሪካዊ ሥነ-መለኮት እድገት	12
ሥነ-መለኮት በጥንታዊቱ ቤተ ክርስቲያን	12
ሥነ-መለኮት በመካከለኛው ዘመን	14
ሥነ-መለኮት በዘመነ-ተሐድሶ (Reformation)	15
ዘመናዊው ሥነ-መለኮት	17
ምዕራፍ 2 -- ጥንታዊ ሥነ-መለኮት	18
♦ ሐዋርያት አባቶች	18
የሐዋርያት አባቶች ትምህርተ ቅዱሳት መጻሕፍት	19
የሐዋርያት አባቶች ትምህርተ እግዚአብሔር	19
የሐዋርያት አባቶች ትምህርተ ክርስቶስ	19
የሐዋርያት አባቶች ትምህርተ ደኅንነት	20
የሐዋርያት አባቶች ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን	20
የሐዋርያት አባቶች ትምህርተ ፍጻሜ-ዘመን	21
♦ የጥንት አቃቢያነ-እምነት	22
የአቃቤ እምነታውያን ትምህርተ ቅዱሳት መጻሕፍት	23
የአቃቤ እምነታውያን ትምህርተ እግዚአብሔር	24
የአቃቤ እምነታውያን ትምህርተ ክርስቶስ	25
የአቃቤ እምነታውያን ትምህርተ ቤተ ክርስቲያን	25
♦ ጥንታዊ ኑፋቂዎች	26
ከሙሴ ሕግ ጋር የተያያዙት	26
ከኖስቲካዊ (Gnostic) ፍልስፍና ጋር የተያያዙ	26
ማርሲዮን ከተባለው ሰው ካኖን ጋር በተያያዘ መልኩ	27
♦ የካኖን ድንጋጌና የእምነት መግለጫዎች	29

	የእምነት መመሪያ	29
	የአዲስ ኪዳን ካኖን	29
	የሐዋርያት የእምነት መግለጫ	30
◆	ጥንታዊ አስተምህሮ ሥላሴ	31
	ሞናርኪያኒዝም [Monarchianism]	31
	አርዮሳዊነት	33
	የኒቅያው ጉባኤ	33
	የቁስጥንጥንያው ጉባኤ	34
◆	ጥንታዊ አስተምህሮ ክርስቶስ	35
	መነሻ	35
	አቡሊናርዮሳዊነት	35
	ንስጦርሳዊነት	36
	አውጣኪነት	36
◆	ጥንታዊው ሥነ-ሰብእነት	38
	ኃጢአትና ጸጋ	38
◆	ጥንታዊው አስተምህሮ ደኅንነት	41
	ሥርየትና ደኅንነት	41
	የደኅንነት አፈጻጸም	41
◆	ጥንታዊው አስተምህሮ ቤተ ክርስቲያን	42
	ጥምቀት	42
	የጌታ እራት	43
◆	ጥንታዊው የሥነ-ፍጻሜ አመለካከት	44
ምዕራፍ 3 -- የመካከለኛው ዘመን ሥነ-መለኮት		46
◆	በመካከለኛው ዘመን የነበሩ ክርክሮች	47
	የኢኮኖላትሪያ (Iconoclastic) ክርክር	47
	የ‘ፊሎካዊ’ (Filioque) ክርክር	48
	የአስቀድሞ መወሰን አስተምህሮ (Predestination) ክርክር	48
	የጌታ እራትን አስመልክቶ የነበረ ክርክር	49
◆	የመካከለኛው ዘመን ሊቃውንት	50
◆	የመካከለኛው ዘመን ሥነ-ሰብእነት (Anthropology)	51

አንበላም	51
ቶማስ አኩናስ	51
የማርያም ኃጢአት የለሽነት (ቅድስና)	52
መደምደሚያ	52
◆ የመካከለኛው ዘመን አስተምህሮ ደኅንነት	53
ሥርየት	53
የእግዚአብሔር ጸጋ	54
እምነትና ሥራዎች	55
ጽድቅ	55
◆ የመካከለኛው ዘመን አስተምህሮ ቤተ ክርስቲያን	55
የቤተ ክርስቲያን ሥርዓቶች	55
ጵጵስና	57
የቤተ ክርስቲያን ሁኔታ	58

ምዕራፍ 4 -- የዘመነ ተሐድሶ (የሪፎርሜሽን) ሥነ-መለኮት

.....	59
◆ የተሐድሶ መሠረቶች	59
◆ የዘመነ ተሐድሶ መሪዎች	61
ማርቲን ሉተር (1483-1546)	61
ጆን ካልቪን (1509-1564)	62
ኸልሪክ ዝዊንግሊ (1484-1531)	63
◆ የዘመነ ተሐድሶ ትምሕርተ ቅዱሳት መጻሕፍት	64
የሉተር አስተምህሮ	64
የዝዊንግሊ አስተምህሮ	65
የካልቪን አስተምህሮ	66
◆ የዘመነ ተሐድሶ ትምህርተ ክርስቶስ	67
◆ የዘመነ ተሐድሶ ሥነ-ሰብአዊነት	67
የተሐድሷውያን አመለካከት	67
ሱስንዮሳዊው አመለካከት	68
አርሜኒዮሳዊ አመለካከት	68
◆ የዘመነ ተሐድሶ ትምሕርተ ደኅንነት	69

አስቀድሞ መወሰን (Predestination)	69
ሥርየት	69
እምነትና ሥራ	71
◆ የዘመነ ተሐድሶ ትምሕርተ ቤተ ክርስቲያን	74
ሉተራዊ አመለካከት	74
ካልቪናዊ አመለካከት	75
የአናባፕቲስቶች (Anabaptists) ወይም የዳግማዊ መጥምቃውያን አመለካከት	77

ምዕራፍ 5 -- ዘመናዊ ሥነ-መለኮት 80

◆ ኪዳናዊ ሥነ-መለኮት	80
◆ ሉተራዊ ሥነ-መለኮት	81
◆ ካልቪናዊ ሥነ-መለኮት	82
◆ ለዘብተኛ ሥነ-መለኮት	83
◆ የአዲሱ ቀጥተኛ ሃይማኖት ሥነ-መለኮት	85
◆ መደምደሚያ	87

አባሪዎች

◆ የተለያዩ የሥነ-መለኮት ትምህርቶች መግለጫ	89
◆ በዚህ መጽሐፍ የተጠቀሱ የእንግሊዝኛ ቃላት	95

.....

ሠንጠረዦች

◆ የአስተምህሮ ክርስቶስ ኑፋቂዎች	37
◆ ፔላጊዩስ እና አውግስጢኖስ ስለ ኃጢአት ያላቸው አመለካከት	40
◆ የመካከለኛው ዘመን ቅዱሳት ምስጢራትና መንፈሳዊ ጥቅማቸው	56
◆ ተሐድሷውያን (ሪፎርመርስ) በኃጢአት ሥርየት ላይ ያላቸው አመለካከት	70
◆ ተሐድሷውያን ስለ ቤተ ክርስቲያን መተዳደሪያ ሕጎች ያላቸው አመለካከት	74
◆ የተሐድሷውያን ሥነ-መለኮት	78
◆ ሥነ-መለኮታዊ አመለካከት፥ በዘመናዊ ቤተ ክርስቲያን	87

**ታሪካዊ ሥነ-መለኮት
አመጣጡና ትንተናው**

ማሳሰቢያ

- ◆ የመጽሐፉ ተርጓሚ በዚህ ጽሑፍ ውስጥ አንዳንድ ክፍሎችን ግልጽ ለማድረግ ሲል በደራሲው ፍቃድ አንዳንድ ማብራሪያዎችን ጨምሯል።
- ◆ የተጠቀሱት ጊዜያት የተመለከቱት በአውሮፓውያን ዘመን አቆጣጠር ነው።
- ◆ በኢትዮጵያ የኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሚገኙትን ማዕረጎች፣ የሥራ ተግባሮች እና ቢሮዎችን ከምዕራብ ሀገር ቤተ ክርስቲያኖች ጋር ማመሳሰል አስቸጋሪ ነው። የኢትዮጵያው ቤተ ክርስቲያን ድርጅታዊ መዋቅር በብዛት የሚመሳሰለው ፕሪስት/ Priest፣ ቢሾፕ/Bishop፣ አርሾቢሾፕ/Archbishop፣ ካርዲናል/ Cardinal፣ ፖፕ/Pope ከሚገኙባት ከሮም ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ጋር ነው። “ፕሪስት” (ቄስ) በአንድ ቀበሌ የሚገኝ ቤተ ክርስቲያን ኃላፊ ነው። “ቢሾፕ” (ጳጳስ) በአንድ አውራጃ ውስጥ የሚገኙ አብያተ ክርስቲያን ቄሶች የበላይ ኃላፊ ነው። “አርሾቢሾፕ” (ሊቀ ጳጳስ) በአውራጃዎች ውስጥ ለሚገኙ ጳጳሳት ኃላፊነት አለበት። “ፖፕ” (የሮም ጳጳስ) ወደ 100 የሚጠጉ ጳጳሳትን (“ካርዲናሎች”) አማካሪዎቹና በከፍተኛ ቦታ ላይ አስተዳዳሪ እንዲሆኑ ይመርጣቸዋል። የሮም ጳጳስ በዓለም ዙሪያ በሚገኙ የሮም ካቶሊክ አብያተ ክርስቲያን ላይ ራስ ለመሆን በካርዲናሎች ይመረጣል።
- ◆ ተጨማሪ ጥናት ለማድረግ የሚፈልጉ ሰዎችን ለመርዳት ሲባል አንዳንድ ስሞችና አገላለጦች በጽሑፉ ለመጀመሪያ ጊዜ በተከሰቱ ወቅት በእንግሊዝኛ በቅንፍ ተመልክተዋል። አስፈላጊ ሆኖ በተገኘ ጊዜም የቃላቱ የአማርኛ አነባበብ በቅንፉ ውስጥ ታክሏል። የሁሉም ቃላት ዝርዝር በፊደል ቅደም ተከተል በመጽሐፉ መጨረሻ ይገኛል።
- ◆ የሥነ-መለኮት ትምህርቶችን የሚያመለክቱ ቃላትና ስሞች አጭር ማብራሪያ በጽሑፉ መጨረሻ ቀርቧል።

የመጽሐፍ ቅዱስ ተማሪዎች እነዚህ ማውጫዎች ለጥናታቸው ጠቃሚ ሆነው ያገኛቸዋል ብለን እናምናለን።